

שמעתא עמיקתא

גליון שצ"ג | פרשת הקת (בז"ל קרה) | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמת ב'

פניני הלכה

האם מהני היתר בעלה בעיר כשנתן לה רשות ללכת למקום היחוד

א - אמרינן בקידושין (פא). אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי, והא אמר רבא בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד, שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגויסא ביה.

ופרש"י (שם) אין חוששין לה משום יחוד - להלקות דמסתפי מבעל השתא אתי. [וכ"כ הר"ן (שם ל"ב)].

וכתבו **התוס' (שם)** - פ"י בקונטרס אין חוששין להלקות משמע מתוך פירושו הא איסורא מיהא איכא, וקשה דאי"כ מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקאמר שקולו דרגא מתותי ביבי והאמר רבא בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד, ומאי קושיא נהי דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא, ונראה לפרש אין חוששין כלל משום יחוד ואפילו איסורא ליכא. ע"כ. וכן הוא בתוס' הרא"ש וכתבוס' רבינו פרץ (שם).

וכן פירש **הריטב"א (מהד"ו פ"א)** דאפ"י איסורא ליכא. ופי' טעמא משום שבעלה בעיר מירתת סבר השתא אתי השתא אתי ולא אתו לדיד איסורא. [אלא דסיים דמן דצניע אפי' בעלה בעיר לא יתייחד משום הרחק מן הכיעור. ע"כ. וכ"כ בר' יוחס (א"ח תניב כ"ג ח"א)].

וכדברי התוס' מבואר בדברי הרמב"ם דכתב (פכ"ב מהיל' איסורי ביאה הי"ב) - אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד מפני שאימת שהיה עליה, ואם היה זה גס בה גנון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר. ע"כ.

ועיינן **ביש"ש (קידושין פ"ד ס"י ב"ב)** דאחר דהביא דברי התוס' כתב דכן יראה דעת הרמב"ם (שם) **והסמ"ג (לאוין קכ"ג)** וכן דעת רוב המחברים. [ועיינן **בט"ז (ס"י כ"ב ס"ק ז')** דכתב דאף לדעת הרש"י ליכא איסור ע"ש].

וכדברי התוס' והרמב"ם פסק לדינא **בשו"ע (ס"י כ"ב ס"ח)**.

אולם **הב"ח (ס"י כ"ב אות ז')** נקט לדינא דלכתחילה אסור להתייחד אפילו בעלה בעיר כפרש"י והר"ן, ודלא כמ"ש בשו"ע.

ועיינן **בח"מ (ס"ק י"ב)** דצ"ל לדברי הרש"י והתוס' דנח' אי אפי' לכתחילה שרי, ולדברי הב"ח. ונראה מדבריו דיש מקום לחוש לדבר. וכן **הב"ש (ס"ק י"ב)** כתב דדברי המחבר כשיטת התוס' ופרש"י אסור ואין לוקין עליו. ומשמע נמי דס"ל דיש מקום להחמיר בזה.

ועיינן עוד **בחכמת אדם (ס"י קכ"ו ס"ו)** דהביא ברישא דעת הרמב"ם והשו"ע, והדר כתב דדעת הרש"י לאסור לכתחילה.

וכן בעל **הבן איש חי (בספרו עוד יוסף חי פרשת שופטים ס"ו)** כתב דאפ"י ד"י"א דאם בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד, מ"מ לדעת הרש"י ודעימיה איסורא מיהא איכא.

אך **בקיצור שו"ע (ס"י קכ"ב ס"ד)** לא הזכיר דעת המחמירים. ועיינן **בדובב מישורים (ח"א ס"ה ה')** דכתב דמדא דה"ן הכי שבעלה בעיר מותרת להתייחד וכסתיתם המחבר, וכבר הכריע הרש"י (ש"ש קידושין פ"ד ס"י ב"ב) דדעת רוב המחברים כשיטת התוס' והרמב"ם והסמ"ג (לאוין קכ"ג) דאפ"י לכתחילה מותר היכא שבעלה בעיר. וכ"כ **דבר הלכה (ס"י ז' ס"א)** משמיה **דהזו"א** דאפשר להקל בזה.

ב - כתב החכמת אדם (שם) דנ"ל דהא דמהני בעלה בעיר היינו דוקא בביתה, דחוששת שמא יבוא בעלה אבל אם הלכה לבית אחר ברשות בעלה, וכ"ש כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש אחד דבר סתר ולסגור הדלת, פשיטא דאסור.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לשלם שכר לימוד בניו ממעשר כספים

א. חובה ללמד בניו תורה. ב. ללמד בן בנו. ג. עד איזה גיל חייב ללמדו. ד. אביו לא ללמדו תורה. ה. ללמדו תורה שכתב. ו. ללמדו תורה שבעל פה. ז. המנהג בזמנינו. ז. לשכור מלמד לבנו. ח. הצאות לצורך מצות ממעשר. ט. הצאות ת"ת ממעשר. י. הצאות כלליות.

יא. לצורך בניו הגדולים (שכר ישיבה קטנה וגדולה). יב. בניו שנואים. יג. הצאות בנותיו. יד. הית'ת מקבל תרומות עבור תלמידים עניים.

א. חובה ללמד בניו תורה

מבואר **בקידושין (ג)** שחובה על האב ללמד בנו תורה שנא' 'ושוננתם לבניך'. וכן הוא **ברמב"ם (ת"ת פ"א הי"א)**, **ברמב"ן (דברים פ"ו פ"ט ז')**, **ביראים (מצוה רכה ורנה) ובסמ"ג (מצוה יב)**. וכן פסק **השו"ע (יו"ד סי' רמה ס"א)**. ועיי' **בש"ס** שם דאין חובה על האב ללמד את בנו תורה כי פטורה ממצות ת"ת. וכן האם פטורה מללמד את בנה כי היא עצמה אינה מצווה ללמדו. [וכתב **החנך** (מצוה ת"ט) דמ"מ ראוי לכל אשה להשתדל שלא יהיו בניה עמי הארץ ושכר טוב יש לה בעמלה.

ואיתא **בסוכה (מב)** מאימתי מתחיל האב ללמד את בנו תורה, משיתחיל לדבר מלמדו 'תורה צוה לנו משה', ופסי' ראשון של קרי"ש. ואח"כ מלמדו מעט מעט מפסוקי התורה עד שיהא בן שש או בן שבע שמולכו אצל מלמדי תינוקות. וכן פסקו **השו"ע (שם סעי' ה)** ו**הרמ"א (שם סעי' ח)**. ובבאר **הערוה"ש (אות ה)** שזה להשריש לבנו אמונת אומן שניתנה לנו תורה מן השמים. ועיי' **בב"ב (כא)** שיהושע בן גמלא תיקון שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר. וכן פסק **השו"ע (שם סעי' ז)**.

ב. ללמד לבן בנו

ועיינ' **בקידושין** דאמרו אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין ת"ל 'והודעתם לבניך ולבני בניך'. וכן הביא **הרמב"ם (שם הי"ב) והשו"ע (שם א')**, וכתבו ע"פ **הספרי** דמצוה על כל חכם וחכם ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנא' 'ושוננתם לבניך' מפני השמועה למדו בניך אלו תלמידך שחתלמידך קרויין בנים, אי"כ להם נצטוו על בנו ולבנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבריו. [ו**הכסף מ' (שם)** מספ"ל אי בן בתו קודם לבן חבריו. והכרעת **הש"ך (ס"ק א)** שכן בתו קודם].

ג. עד איזה גיל חייב ללמדו

והנה **רש"י (שם ד"ה אינו מלמד) ז"ל** הגמי' שם (כ"ט) דמי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו 'כשיכיר'. ומשמע דאפי' לא הגדיל אלא ואילך ילמד הוא לעצמו. ומשמע דאחר שלמדו אביו פקע חיובו (של אביו). וכן **מבואר בגר"ז (ת"ת פ"א אות ה)** שכת' דאחר שידע פעם א' כבר יצא ידי"ח. וכן משמע **מהבאר שבע** המובא להלן באות ט'. ומ"מ מ"ל שגם הם יודו שאחר י"ג שנים בכל אופן אביו נפטר. וכן **הערוה"ש (אות א ואת ה)** כת' דסתם בן הוא אקטן ומשמע שם היינו עד י"ג שנה. וכן משמע **מהחנך** המובא להלן. וצ"ע על **הפרי יצחק (ח"ב סי' כז)** שמשמע דס"ל דאף אחר גיל זה חייב ללמדו.

ד. אביו לא ללמדו תורה

וכת' **הרמב"ם (שם הי"ג) ז"ל** הגמי' שם (כ"ט) דמי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו 'כשיכיר'. ומשמע דאפי' לא הגדיל אלא שמכיר בדבר חייב ללמדו, ולפי מה שבארנו להלן אות ו' ד"ל שחובת ת"ת חלה על הבן אף לפני גיל בר מצוה ניחא. אלא **שהחנך (שם)** כתב דבכה"ל חייב ללמד עצמו **כשיהיה גדול ויכיר בדבר**, ע"כ. **והשו"ע (יו"ד סי' רמה ס"א)** סתם בזה וכתב ואם לא למדו אביו, חייב ללמד לעצמו, ע"כ.

ה. ללמדו תורה שכתב

ואמרו עוד שם עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה, אמר ר"י אמר שמואל כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן, כזבולון בן דן שלמדו אביו ולא כזבולון בן דן דלמדו אביו ומתלמד הלכות ואגדות ואלו הכא מקרא לבד, ע"כ. ופרש"י דאינו מלמדו משנה. אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכאן ואילך ילמד הוא לעצמו. תורה. ולא נביאים וכתובים, ע"כ. ו**הרמב"ם (שם הי"ג) פסק דחייב ללמדו עד שיקרא תורה שכתב כולה**. וכ"כ **הטור (שם) והשו"ע (שם סעי' ז)**.

ו. ללמדו תורה שבעל פה

אלא דעיינ' **בטור** שכתב בשם **הרמ"ה** דהא דפטור ממלמדו תורה שבעל פה ה"מ דלא אפשר ליה דדחיקא ליה שעתא, אבל אדם אשר חייב חייב לאגמוריה משנה ותלמוד הלכות ואגדות, ע"כ. וכן פסק **השו"ע (שם)**.

ואם צ"ע מלמה חילוק זה והרי בגמ' משמע שפטור מלמדו תורה שבע"פ לגמרי. והנה **בביאור הגר"א (אות טו)** ציין על דינו של הרמ"ה, 'כמו שמחויב עצמו כמ"ש בבכורות (כ"ט)'. ו**בגמ' שם** אמרו 'כאשר צוני ה' אלק"י מה אני בחנם אף אתם בחנם, ומנין שאם לא נצא בחנם שילמד בשכר ת"ל 'אמת קנה', ע"כ. מבואר דס"ל להגר"א דכ"ש שם הגדול לא יוכל ללמד בעצמו ואינו נחשב אנוס על המצוה אלא עליו לישאר מי שילמדנו ה"ה לענין בן כיון שאינו יכול ללמד לבדו תורה שבע"פ אביו ללמדו או לשכור מלמד בשבילו אלא שלא כופים ע"ז. ולכא"ו ס"ל להגר"א שיש שתי חיובים א' חיוב ללמד את בנו תורה שכתב וזה חיוב על האב. ב' חיוב על הבן עצמו ללמוד אף תורה שבע"פ וחיוב אף להוציא ממון עבור זה, אלא שמחמת שאין הדבר בידי על אביו להצטור עבורו. ובדרך זה מצינו **בבב"ז (יו"ד סי' שלט אות ט)** דס"ל שכל מצוות האב על הבן גם הבן עצמו מצווה ומקיים מצוה דאין, וכן נקט **בארץ צבי (ח"א סי' טו)**, ועיי' בזה בגליון קל"ו.

אולם שו"ר **בחזו"א (יו"ד סי' קנב ואל"ף סי' קמח קדושין ג')** שעמד בזה (ועיי' עוד מה שהקשה ע"ז, וכבר קדמו **בלח"מ (פ"א הי"ג)**, עיינ' וכת' דגרי' דמלך המע' ללמד את בנו עדיין האב חייב בחינך בנו לשמור דרכי ד' שהעיקר בזה לימוד התורה, אלא שבזה א"א להצטור לכל אדם ואיש איש כפי מעלתו ובטחונו ביוצרו ית', וזה שכתב הגמ"ה שחייב ללמדו בעצמו או לשכור לו עדיין אם אפשר לו כמו שכתוב כי ידעתי לומן אשר יצוה וגו' והכא בסוגין בעיקר מ"ע של ולמדתם שכופין לכל אדם וזה יוצא במקרא, ע"כ. מבואר שיש שתי חיובים ללמד בנו א' ללמדו תורה שכתב מפאת חיוב ת"ת. ב' מצוה ללמדו תורה שבע"פ לחנכו לשמור דרכי ד', ועיי' לא כופין ואין בה גבול.

והגר"ז (שם קו"א אות א') יצא לח"ש דמה שמבואר להחיוב הוא רק על מקרא, וזהו מה שנתרץ ללמדו בעצמו, אבל לעולם החיוב הוא על האב ללמדו גם משנה וגמ' מדכת"ב 'ושוננתם לבניך' אלו התלמידים, אלא שדי שיוליכנו ללמדו, עיינ' ראייתו. אולם **הערוה"ש (שם אותיות ה-ו)** דחה דבריו וטעמו פ"י להדיא דאין חובת בנו עליו אלא במקרא, והיינו טעמא כי חיוב זה הוא כדי להרגיל בתורה וא"כ פשיטא שא"צ כל התורה כולה וכשיגדל ילמדו בעצמו משנה וגמ'. ועיינ' שכת' שתקנת היושע בן גמלא להושיב תלמידים בכל עיר ועיר היה מחמת אותם שלא היה להם אב שהיו מתגדלים בלא תורה, והתקינו שיהו מוכניסין לחדר בני ששה בני שבעה בני אותם שיש להם אב ובין אותם שיש להם אב מפני שאצל התלמידים היו לומדים גם משנה וגמ', ואין זה מעיקר דין תורה אלא מתקנה ואילך דנקבע הדין כך ושולחו של אדם כמותו, ע"כ.

ז. המנהג בזמנינו

והנה **פרש"י הנ"ל** באות ה' משמע שאין חובה ללמדו נ"ך אלא תורה לבד, אולם מלשון **הרמב"ם** משמע שצריך ללמדו כל התורה שכתב. ועיי' **בב"ח (אות ה)** שכת' דשלא דרין נוהגין העולם שלא ללמד בניהם אף נ"ך והגו כן ע"פ פירוש רש"י, אולם אין ספק דאף רש"י לא אמר אלא דחיקא ליה שעתא, ועוד הוא יחיד בדבר. וכן פסק **הט"ז (ס"ק ג)**.

אולם **השו"ע (ס"ק ה')** כת' שאין סומכין מאה דחיקא ליה בסנהדרין, דשי"ס בבלי בלול במקרא ומשנה ושי"ס ומשום הכי אינו חייב לשלם את שנתו במקרא ואינו חייב ללמד עם בנו מקרא כיון שלמדו שי"ס, ע"כ.

והגר"ז (שם אות ה) כת' דזה"ל שהתורה שבע"פ כתובה, אי"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כ"ש התורה שבע"פ, אלא די שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות כו' ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה שיכול לעיין בעצמו ללמדו ולזהרות הלכה למעשה. וע"כ לא נהגו ללמד רק תורה לבדה, כי סומכים שילמדו בעצמם כשיגדלו, ע"כ.

ז. לשכור מלמד לבנו

ועיי' **ברמב"ם (שם הי"ג) ז"ל** הגמי' שחידש שאם אינו יכול ללמד בנו בעצמו, חייב לשכור מלמד לבנו (אבל לא חייב עבור בן חברו). וכת' **הב"י (שם)** דמשמע ליה להרמב"ם דכיון דמותר לטול שכר על המקרא כלומר שכר פיסוק טעמים כדאיתא בנדרים (ז') חייב ללמדו אף בשכר. וכן פסק **השו"ע (שם ז')**. ועיי' **בלח"מ (אות ה)** שדן א"כ חיוב שכירתו הוא מ"ה"ת. **והגר"ז (אות ד)** נקט שהוא מ"ה"ת. **וברב"ז (שם)** (על התבט"ש שם הי"ג) מבואר שהוא מדרבנן. **ועיי' בשו"ע (שם ר"מ סי' ה)** שבזמ"ז נהגו לקבל שכר אף על תורה שבע"פ אם אין לו במה להתפרנס, או אם הוא שכר בטלה, או אם הם קטנים משום שימור, או משום שכר פיסוק טעמים].

וכתב **המהר"ם (ביאור לטור ד"ה לבנו ד"ה לכן בנו)** והביאו **הפרישה (אות ז')**, וכן נקטו **הכסף מ' (ת"ת רפ"א) והש"ך (ס"ק א)**, ובבאר **הגר"ז (אות ה)** דמ"מ ז"ל דמ"ן צדקה א"ה הוא אמוד. אולם **הרדב"ז (שם ז')** נקט אף בדעת הרמב"ם שאינו חייב לשכור לבן בנו. והכרעת **הגר"ז (אות ט)** שהיו ספק תורה ולחומרא (אבל לא כופים מספק).

והחסיף **הק"ל (אות ה)** דלא שכר ללמד לבד מוטל על האב, אלא כל הצאות הלימוד, כגון לשכור מונוות לבנו ההולך ללמוד ולהשגיח לו כל צרכיו שם. ואע"פ שאין ב"ד כופין ע"ז, מ"מ מצוה גדולה היא, ובכלל מ"ע של ולמדתם אותם, ע"כ. ועיי' **בשו"ע (ס"ק ה)** ע"פ הגמ' בבב"ב (טו) שהוצאות בניו לת"ת אם מוסיף מוסיפין לו.

וכתב **בגמ"מ (שם ד"ק הי"ג)** בשם הר"מ דכפ"ל לאב ללמדו או לשכור לבניו מלמדים דמאי שנא איה עשה של ולמדתם מעשה דסוכה דכפ"ל עליהו ודבדין ליה כשאר בעל חוב, ע"כ. והביאו **הב"ח (שם)** [וכן פסק **הרמ"א (שם)**] **ועיי' בנחלת צבי (שם)** שהקשה דהרי מצוה שמתן שכרה בצדה לא כופים עליה. ועיי' מ"ש"כ בזה **בשד"ח (ח"ה כללים מע' המ"ם כלל קמ)**. ויש לדון האם מותר לשלם שכר לימוד בניו ממעשר כספים דלמלא מחמת שחובה היא אין לשלם זאת ממעשר.

